

Küylarning küyi

¹ «Küylarning küyi» — Sulaymanning küyi. □ ■

*Birinchi qisim — Muḥəbbətning baxlinixi ••••
{1:2-5:1} •••• Birinchi hatirə — toy küni üstidə
boləjan oylar {1:2-2:7} Birinchi oylinix — Xu-
lamit Sulaymanning ordisida — toy ziyapitigə
təyyarlinix {1:2-1:8} Xulamit Sulaymanoḡa səz
kılıdu*

² «U otluk aqzi bilən meni səysun;

Qünki sening muḥəbbiting xarabtin xerindur. □

³ Huxpuraktur sening ətirliring;

Kuyuloqan puraklık may sening namingdur;

Xunglaxka kızlar seni səyidu.

Kənglümni özünggə məḥliya qiloqaysən —

Biz sanga əgixip yügürəyli!

□ **1:1 «xərḡ»** — bu mawzu «küy-nahxilar arisidiki əng esil küy-nahxa» degən mənədə. Sulayman jəmiy 1005 küy-nahxa yazoqan («1Pad.» 4:32). ■ **1:1** 1Pad. 4:32 □ **1:2 «U otluk aqzi bilən meni səysun»** — ibraniy tilida «u aqzidiki səyüxliri bilən səysun!». **«qünki sening muḥəbbiting xarabtin xerindur»** — «muḥəbbiting» ibraniy tilida köplük xəklidə bolup (muḥəbbətliring) muḥəbbətlixixning ipadə-hərikətlirini kərsitidu. 2-4-ayətning xərḡi: Muxu yərdə Xulamit toyning birinchi ziyapiti üqün təyyarlinidu. Nikah murasimi allıqəqan ötküzülgən: 2-ayəttə kızik yeri xuki, Xulamit bayanini pəḡət «u» bilən baxlaydu — kim ikənlikini deməydu! Qünki səyğüqi kixigə nisbətən hərdəim pəḡət birdinbir «u» bar!

— Padixah meni öz hujrilirioqa ækirgøy!»[□]

Yerusalem qizliri Sulaymanoqa söz qilidu

⁴ «Biz sændin huxal bolup xadlinimiz;
Sening muhæbbætlingni xarabtin artuq æslæp
tæriplæymiz».[□]

Xulamit «Yerusalem qizliri»qa jawab qilidu

⁵ «Ular seni durusluq bilæn sæyidu».
— «Kara tænlük boløinim bilæn qirayliqmæn, i
Yerusalem qizliri!
Bærhæk, Kedarliqlarning qedirliRIDæk,
Sulaymanning pærdiliriDæk qarimæn.[□]
⁶ Manga tikilip qarimanglar,
Qünki qaridurmæn,
Qünki aptap meni keydürdi;
Anamning oøqulliri mændin rænjiGæn;
Xunga ular meni üzümzarlarni baqquqi kildi;

[□] **1:3 «Biz sanga ægixip yügürøyli!** — bu sözlærni Xulamitningki, birak «Yerusalem qizliri»ni øzi bilæn birlæxtürüp, «biz sanga ægixip yügürøyli!» eytidu. [□] **1:4 «Biz sændin huxal bolup xadlinimiz; sening muhæbbætlingni xarabtin artuq æslæp tæriplæymiz»** — bæzi alimlar bu sözlærni «Xulamit»ka eytilidu, dæp qaraydu. Qandaqla bolmisun Yerusalem qizliri Xulamitka qoldax bolup u wæ Sulayman üqün huxal boluwatidu. [□] **1:5 «Ular seni durusluq bilæn sæyidu»** — bu ayettæ Xulamit söz qilidu. Awwalki Gæpni u Sulaymanoqa eytidu. «Ular» — muxu yærdæ Yerusalem qizlirini kersitidu.

Xunga öz üzümzarimni baqalmioqanmən».□

Xulamit Sulaymanoqa söz qilidu

⁷ «Həy, jenim səyginim, deginə,

Padangni kəyərdə bakisən?

Uni kün kıyamida kəyərdə aram aloquzisən?

Həmrahliringning padiliri yenida qümpərdilik

□ **1:6 «5-6-ayət xərhi»** — Yerusalem kızlirining Sulaymanni tərıplıxi Xulamitka özining «kara tənlik» ikənlikini əslitidu. Uning akiliri uningdin bir yaki birqanqə kətim rənjpı uni üzümzarlarda ixləxkə əwətkən. Üzümzarlarda sayə az bolıraqqa u «kara tənlik» bolup qalqan. İbranıy tilida «məndin rənjdı» wə «məni kəydürdı» degən ibarılər ohxax. «öz üzümzarimni baqalmioqanmən» — bu bəlkim kəqmə mənıdə bolup: «Mən hərdaım dalada bolıraqqa, özümni asrax, özümning güzəllikimni saqlax-bezəx, pərdazlax waqtım yok idi» degənliktur. Kedarlıqlar qarwıqi həlk idi, hərdaım qedırlarda turattı. Ularning qedırliri kəpkara bolsa kerək. Bırak «Sulaymanning pərdılrı» bolsa kara yaki tok rənglik bolqını bilən, bırak xübhisizki, ularning üstıdə qıraylık gül-nuskiliri bar idi.

ayallardək yürüxümning nemə həjiti?» □

Sulayman Xulamitning soaliqə jawab beridu

8 «I qız-ayallar arisidiki əng güzili, əgər sən buni bilmisəng,
Padamning baska izlirini besip mengip,
Padiqining qediri yenida öz oqlakliringni

□ **1:7 «7-ayət xərhi»** — Xulamit hazır ularning awwalki muhəbbətləxən künlirini əslitidu. Xu qaqlarda Sulayman padixah əl-yurtlarning həqiqiy əhwalini igiləx üçün padiqi kiyapitidə Xulamitning yurti, yəni Galiliyəgə kəlgən bolsa kerək. Xunga Xulamit Sulaymanni addiy bir padiqi ikən dəp oyliqan. Xulamit uningə keyüp uni izdigəndə, u padilar kəp bolqan yərlərdə (Sulaymanning «həmrəhliri» bolqan baxqa padiqlar bar yərlərdə) aylinip yürəngən. Uning ailisini, xundaqla özini izaqə qoymasliq üçün, Xulamit əzi birnəqqə qozini elip (8-ayət), padiqining kiyapitidə öz qirayini kərsətməslik üçün qümpərdə tartiwaloqan. Biraq xundaq niqablinix bilən uning kiyapiti pahixə ayalningkigə ohxap qaloqan (toy qiliwatqan qizlar qümpərdə artkandək, pahixə ayallar xu qaqlarda qümpərdə artatti. Ular xu turkida ərlərgə: «Mən bügün keqə sən bilən toy qiləudəkmən» dəp ipadiləytti wə həmdə əzining kim ikənlikini yoxuralaytti, əlwəttə). Əgər u «səyqən padiqi» öz padisining nədə ikənlikini eytkən bolsa, bundaq awariqilik yaki sətlikning həjiti yok bolatti, əlwəttə. «Kün qiyamda» padisi heq kəqməy, muqim bir jayda midirimay yetixi mumkin. «...**yenida qümpərdilik ayallardək yürüxümni nemə həjiti?»** — baxqa birhil təjimişi: «Nemixə tenəp kətkən birsidək qərgiləp yürəy?»

ozuqlanduroqin».□

Ikkinchi oylinix — toy ziyapitidiki dastihan üstidə boləjan oylar •••Sulayman Xulamitqa səz kılıdu

⁹ «I səyümlüküm, mən seni Pirəwnning jəng hərwiliriəja qətiləjan bir baytaləja ohxattim;

¹⁰ Sening məngziliring tiziləjan munqaqlar bilən,

Boynung marjanlar bilən güzəldur.

¹¹ Biz sanga kümüx kəzlər quyuləjan,

□ **1:8 «I kız-ayallar arisidiki əng güzili, əgər sən buni bilmisəng,...»** — bəzi alimlar, bu jawabni «Yerusalemning kıziliri» bərgən, dəp qaraydu. **«Padiqining qediri yenida əz oqlaqliringni ozuqlanduroqin»** — yaki «Padiqilarning qediriliri yenida əz oqlaqliringni ozuqlanduroqin». 8-ayətning xərhi: Bu ayətni xərhləx təs. Bizningqə mənisi bəlkim təwəndikidək bolidu. Sulayman padixahning jawabining kəqmə mənisi bar. Padixahning «məning padam»i qoylar əməs, bəlkı pütkül Yəhudıy həlki, «padamning izliri» bolsa pütün Israilning həyt-bayram waqitlirida Yerusaleməja qıqqan izliridur, deməqci. Xunga jawabning kəqmə mənisi: «Sən mangu tegəy desəng, əmdi əz yurtungni taxlap, yat yurtta, yat əhwalda, yəni paytəht Yerusalemde (Sulaymanning «qediri»da, yəni uning ordisida, demək) turuxqa razi boluxung kerək» degənliktur. «Əz oqlaqliringni ozuqlanduroqin» degən səz, bəlkim «Mangu təgsəng, seningmu «baxqılarnı bəqix» məs’uliyiting bolidu» degənliktur.

Altundin zibu-zinnətlərnı yasap berimiz».□

Xulamit Sulaymanoğa səz kılıdu

¹² «Padıxah toy dastihınıda olturoqınıda, sumbul məlhımım purak qaqudu; □

¹³ Mening səyümlüküm, u mangua bir monək murməkkıdu,
U kökslırim arııda qonup qalıdu;□

¹⁴ Mening səyümlüküm mangua Ən-Gədıdıki üzümzarlarda əskən bir oqunqə hənə gülıdəktur».□

Üqinqı oylınıx — toy hujrııda boləqan oylar
{1:15-2:7} •••• Sulayman Xulamıtka səz kılıdu

¹⁵ «Mana, sən güzəl, amrıkim!

Mana, sən xundak güzəl!

□ **1:11 «(9-11-ayət) xərhı»** — qədımkı zamanlarda, ottura xərkıtıki məmlıkətlərdə atlar intayın qədrılınıp, «ulaq» ornıda ıxlıtılıpla qalmastın, bəlki adəmnıng həmrahi dəp qaraləqan; Sulayman əzi atlarəqa bək amrak ıdı. Misırnıng atlırı bolsa əng esil ıdı; Pirəwnnıng atlırı Misırnıng əng esil etı bolup, qıraylık jabdu-lattı, əlwəttə. Xuningdək ayətning yənə bir nuskısı bar; Misırdıki jəng hərwilırını tartqan atlar adəttə baytallar əməs, ayoqırlar ıdı; xunga Sulayman bu ohxıtıxi bilən, bəlkim əzınıng Xulamit bilən billə boləqınıdın həyajanlanəqanlıqını kərsıtıdu. □ **1:12 «sumbul məlhımım purak qaqudu»** — «sumbul» ottura xərkıtıki nəhəyıtı huxpuraklık bırıhil əsümlük. □ **1:13 «Mening səyümlüküm, u mangua bırı monək murməkkıdu»** — «murməkkı» bırıhil ətır. Ayallar unı kıqıkkınə bırı monək kılıp baqlap boynıəqa esıp kəyosa, u pütün kün hux purak qeqıp turıdu. □ **1:14 «... Ən-gədıdıki üzümzarlarda əskən bırı oqunqə hənə gülıdəktur»** — Qanaanda (Pələstındə) «Ən-Gədı»nıng üzümzarlırı əng esıldur.

Kəzliring pahtəklərningkidəktur!»□

Xulamit Sulaymanoğa söz qilidu

¹⁶ «Mana, sən gözəl, səyümlüküm;

Bərħək, yeqimlik ikənsən;

Bizning orun-kərpimiz yexildur;

¹⁷ Əyimizdiki limlar kedir dərihidin,

Wasilirimiz arqilardindur.

2

Dawami

¹ Mən bolsam Xarun otlikidiki zəpiran, halas;

□ **1:15 «(15-ayət) xərhi»** — «Kəzliring pahtəklərdək gözəl» — yaki «kəzliring pahtəklərningkidək gözəl»; yaki «pahtəklərning gözəl təbiiti əks ətkəndək» yaki «pahtəklərning qanatlıri jəwlan qiləqandək Xulamitning kəzliri oynap turatti», degən mənilərnı bildürüx mümkinqilıki bar. Ottura xərktə qızlar bğüngə kədər yüz qışmidin sirt bədinining baxqa jaylırını degüdək kiyim-keqək bilən oriwalidiəlanlıki üqün, qız-yigitlər bir-biri bilən sözləxkəndə qızning kəzliri intayin muħim rol oynaydu, əlwəttə. İzahat: — muxu ayəttə wə təwəndə, «amriqim» degən söz ibraniy tilida dostluq degən uqumni əz iqigə alidu. Xulamit Sulaymannı wə Sulayman Xulamitni bu söz bilən əzara «dost» dəp ataydu. Dostluq həqiqiy muħəbbətning muħim bir qışmi; «qoxumqə söz»imizdə buning üstidə tohtilimiz.

Jiloqilarda øskøn bir nilupær, halas!»□

Sulayman Xulamitqa jawab beridu

² «Tikøn-jioqanlar arisidiki nilupærdæk,
Mana insan kizliri arisida mening amrikim xun-
daktur!».

Xulamit Sulayman toojruluk söz qilidu

³ «Ormandiki dærehlær arisida øskøn alma
dærihidæk,
Ooqul balilar arisididur mening amrikim.
Uning sayisi astida dilim alæmqæ søyünüp oltur-
dum;

Uning mewisi manga xerin tetidi;■

⁴ U meni xarabhaniqqa elip kirdi;

Uning üstümdæ këtürgæn tuoqi muhæbbættur.□

⁵ Meni kixmix poxkallar bilæn kuwwætlænglar;

□ **2:1 «(1:16-2:1-ayæt) xærhi»** — øy-hujra bayan kilinoqan søzlærgæ qaridoqanda, Sulayman Xulamit üqün øz yurtini æslitidoqan alahidæ bir øyni yaki hujrini yasioqan (Xulamit Galiliyælik bolup, uning yurtida kedir, arqa wæ qaridoqay dærehliri kœp idi). Baxqa bæzi alimlar bu ayætlærni, Sulayman bilæn Xulamitning ormanlar arisida muhæbbætlæxkinini kœrsitidu, dæp qaraydu. Biraq Yerusalem ætrapida mundaq kedir, arqa ormanliri yok idi. Ahirda Xulamit øzini «bæk addiy» dæp hæs kilip, øzini otlakta bolidoqan kizik høm «addiy» ikki gülgæ ohxitidu. □ **2:2 «(2-ayæt) xærhi»** — Sulayman Xulamitning ohxitixini tiloqa elip, æsiqæ bayan kilidu. Uningoqa nisbætæn zæpiran yaki nilupær «addiy» bolsimu, intayin qirayliq idi: — «Manga nisbætæn sening tængdixing yok, baxqa kizlærni sæn bilæn (tikønlar wæ nilupær otturisidikidæk) heqkandak selixturuqiligi yoktur».

■ **2:3** Küy. 8:5 □ **2:4 «Uning üstümdæ këtürgæn tuoqi muhæbbættur»** — baxqa birhil tærjimisi: «U manga muhæbbæt bilæn qaridi».

Almilar bilən meni yengilandurunglar;

Qünki muhəbbəttin zəiplixip kəttim;□

⁶ Uning sol qoli bexim astida,

Uning ong qoli meni silawatidu.

⁷ I Yerusalem qizliri,

Jərənlər wə daladiki marallarning hərmiti bilən,

Silərgə tapilaymənki,

Muhəbbətning waqit-saiti bolmioquqə,

□ 2:5 «**Meni kixmix poxkallar bilən quwwətlənglar; almi-lar bilən meni yengilandurunglar**» — qədimki zamanlarda kixmix poxkallar wə almilar jinsiy muhəbbətni küqəytix rolloqa igə, dəp qarilatti.

Uni oyoqatmanglar, qozoqimanglar!»□

Ikkinqi hatirə: Muhəbbətlixip yürgən künlər üstidiki oylar {2:8—3:5} •••• Tətinqi oylinix — Sulaymanning ətiyazda Xulamitni yoqlap kəlgini toqiruluk oylar {2:8—2:9} •••• Xulamit Sulayman toqiruluk səzləydu

⁸ «Səyümlükümning awazi!

Mana, u keliwatidu!

Taoqlardin səkrəp,

□ 2:7 «**Muhəbbətning waqit-saiti bolmioquqə, uni oyoqatmanglar, qozoqimanglar!**» — baxqa birhil təjimi:

«waqti-saiti bolmioquqə, səyümlükümni oyoqatmanglar, qozoqimanglar! **«(3-7-ayət) xərhi»** — 3-ayəttə Xulamit Sulaymanning təriplirigə inkas qayturup, uni «»gə ohxitidu. Alma dərihi əsli Pələstin zeminida əsməydu, pəkət baxqa yurtlardin elip kelinip bəzi yərlərdə alahidə tikilgən. Xunga alma dərihi nahayiti ətiwarlıq idi, kərgənla adəmni intayin hux qiliwetətti. Bəzi alimlar «uning sayisi astida dilim aləmqu səyünüp olturdum, uning mewisi manga xerin tetidi» degini Xulamitning Sulayman bilən bolqan jinsiy muhəbbətlixixini kərsitidu, dəp qaraydu. Baxqilar buni muhəbbətning hər təripini kərsitidu, dəp qaraydu. Nemila bolmisun alma muhəbbətning simwoli; «kixmix poxkallar» degini bolsa, jinsiy muhəbbətni qozoqaydiqan yeməklik həsablinatti. 7-ayət (muhəbbətning waqti-saiti toqrisida) üstidə üq muhım pikir bar: (1) muhəbbətning öz təbiy jəryani bolidu, baxqilar uni baldur qozoqimakqi bolsa ziyən yətküzidu; (2) (ər-hotunluk munasiwəttə) öz jorisida qizoqin muhəbbətni qozoqioqandin keyin uningə dəhli qilixqə bolmaydu; (3) jinsiy muhəbbətke qanaət qilixning imkaniyiti bolmisa, undaqta uni qozoqaxqə qət'iy bolmaydu. Bu «imkaniyət» (a) pəkət nikah qilinoqan əhwaldaBoluxi (ə) ikki tərəpkə muwapıq waqit boluxi kerək, əlwəttə. Bizningqə ayət bəlkim bu üq mənining həmmisini öz iqigə alidu.

Edirlərdin oynaqlap keliwatidu!

⁹ Mening səyümlüküm jərən yaki yax buqıdəktur;

Mana, u bizning öyning temining kəynidə turidu;

U derizilərdin qaraydu,

U pənjirə-pənjirilərdin marap baqıdu».□

Sulayman Xulamitka söz qilidu

¹⁰ «Mening səyümlüküm manga söz qilip mundak dedi: —

«Ornungdin tur, amrikim, mening güzilim, mən bilən kətkin;

¹¹ Qünki mana, kix ötüp kətti,

Yamoqur yeqip tügidi, u ketip qaldı;

¹² Yər yüzidə güllər kəründi;

Nahxılar sayrax waqti kəldi,

Zeminimizda pahtəkning sadasi anglanmaqta;

¹³ Ənjür dərihi kixlik ənjürlirini pixurmaqta,

Üzüm talliri qeqəkləp öz purikini qaqmaqta;

Ornungdin tur, mening amrikim, mening güzilim, mən bilən kətkin!

¹⁴ Ah mening pahtikim, Qoram tax yeriki iqidə,

Kiya daldisida,

Manga awazingni anglatqaysən,

□ **2:9 «(8-9-ayət) xərhı»** — muxu ayətlərdə (8-9) Xulamit bəlkim Sulaymanın kəngli özige qüxkən, ezini «jərən, buqa»ning süritidə qoqliqan künləni əsləydu. Sulayman Xulamitni yoqliqili, uning bilən ətiyazlıq mənziridin huzurlinxka həmrəh boluxka təklip qiloili kəldi (təwəndiki 10-17-ayətləni kərüng). Jərənlər, buqilarmu kona zamanlarda muhəbbətning simwolliri idi.

Qünki awazing xerin, jamaling yeqimliktur!»□

Xulamit Sulaymanoqa söz qilidu

15 «Tülkilərni tutuwalayli,

Yeni üzümzarlarni buzoquqi kiquk tülkilərni tutuwalayli;

□ **2:14 «(12-14-ayət) xərhi»** — Sulayman Galiliyediki ixlirini qoyup qoyup, Xulamitni yənə yoklap berip, uni ətiyazlik mənziridin billə huzurlinixqa təklip qilidu. Yengila etüp kətkən kix bolsa ularning muhəbbitini qilqə sowutmidi. 12-ayət üstidə; «sayrax waqti kəldi» degən ibarə ikki bislik bolup, ikkinqi mənisi: «qatax waqti kəldi». Bu ikki bisliklikij bəlkim kəstən ixlitilgən. 13-ayət üstidə; pahtəklər insanoqa nisbətən intayin mulayim kux dəp hesablinidu, biraq «tartinqaq» bolidu. Sulayman Xulamitning kəngül səzlirini anglimakqi bolup, uning əhwalini «Qoram tax yeriki iqidə turoqan pahtək»kə ohxitidu. U Sulaymanning muhəbbiti iqidə mutlək bihətər; u hərgiz səzliridin rənjiməydu. Uning jawabi təwəndə kərülidu (15-ayət).

Qünki üzümzarlırimiz qeqəkliməktə».□

Xulamit Yerusalem kızliriqə söz kılıdu

16 «Söyümlüküm meningkidur, mən uningkidurmən; U nilupərlər arisida padisini bekiwatidu».□

Xulamit Sulaymanoqa söz kılıdu

17 «Tang atkuqə, Kələnggilər qeqip yoxioquqə, Manga qarap burulup kəlgin, i söyümlüküm,

□ **2:15 «(15-ayət) xərhı»** — tülkilər üzümzarlarda təxüklərnı u yər, bu yərlərdə kolap, ow izdəp tal yiltizliriqə kəp ziyan yətküzidu. Biraq bu yərdiki «üzümzar», xübhısizki, əzlrining muhəbbitini kərsitidu. U ularning muhəbbitigə bəzi tosaləqu yaki dəhli boləqan ixlarnı bayqap, dərhal bu ixlarnı (məyli «kiqik» bolsimu) bir tərəp kılayli dəp ətünidu. Ular xu qaqda tehi ər-hotub bolmisimu, bundaq tosaləqularnı bir tərəp kılıx baldurluq kılmaytti. Ularning muhəbbitigə tosaləqu boləqan nəhayiti qong bir ix Sulaymanning əz hizmiti wə eqiir məs'uliyiti boləqan boluxı mumkin. Xulamit «əzüm Sulaymannı bu hizmitini hatirjəmlik bilən orundaxka toluq qoyuwetixim kərək» dəp qüxinidu. «nemixka sən xunqə kəp waqıt ixləysən, sən manga waqtingni ajratmaysən, sən meni səyməysən» degəndək pozitsiyə kəp ər-hotunlarning muhəbbitini buzup kəlməktə. Xunga təwəndiki 16-ayəttə, biz Sulaymanning əz hizmitini hatirjəmlik bilən kiliwatqanlıqini kərimiz. Xulamit uni: «ix bilən aldirax boləqining bilən, sən yənıla meni səyisən!» degəndək toluq ixəng bilən Sulaymannı əz ixioqa qoyuwətkən ohxaydu.

□ **2:16 «(16-ayət) xərhı»** — Xulamit Yerusalem kızliriqə, əzining Sulaymanning muhəbbiti iqidə «qoram tax yeriki iqidə turoqan pahtək»tək tolimu bihətər ikənliki toqruluq guwahlık beridu. Sulayman əzining «pada bekiş» ixliri bilən hatirjəm xuqullinidu.

Hijranlik taqliri üstidin səkrəp kelidioqan jərən yaki buoqidək boləqin!».[□]

3

Bəxinqi oylinix — Xulamit qayta-qayta kərgən «ayrilix» toqruluk bir qüx {3:1-3:5}

¹ «Orun-kərpəmdə yetip, keqə-keqilərdə, Jenimning səyginini izdəp təlmürüp yattim; Izdidim, birəq tapalmayttim;■

² Mən hazır turup, xəhərnə aylinay; Koqilarda, məydanlarda, Jenimning səyginini izdəymən» — dedim; Izdidim, birəq tapalmayttim;

³ Xəhərnə qarlıoquqi jesəkqilər manga uqrıdı, mən ulardin: — «Jenimning səyginini kərdünqlarmu?» — dəp sorıdı.

⁴ — Ulardin ayrılıpla jenimning səyginini taptim; Uni anamning öyigə, Öz kərsikıda meni həmilidar boləqanning həjrisioqa elip kirmigüqə,

□ **2:17 «(17-ayət) xərhi»** — yukiriki ayəttə biz «muħəbbətning ixənqi»ni kərduq. Həzir «muħəbbətning jiddiy təlipi»ni kərimiz — huddi «tezraq ixingni tügıtip yenimoqa qaytip kəl!» degəndək. Izahət: «Hijranlik taqliri üstidin...» yaki ««Betər» taqliri üstidin...». «Betər taqliri» degən taqlar bizgə naməlum; xunga tərjimimizdikidək «ayriwetix» degən mənıdə boluxi mumkin.

■ **3:1** Top. 5:3

Uni tutuwelip kət'iy qoyup bərməyttim».□

Xulamit Yerusalem qizlirioqa söz qilidu

⁵ «I Yerusalem qizliri,
Jərənələr wə daladiki marallarning hərmiti bilən,
Silərgə tapilaymənki,
Muhəbbətning wəqit-saiti bolmiqurqə,

□ **3:4 «(1-4-ayət) xərhi»** — bizningqə 1-4-ayətlər Xulamit Sulaymandin ayriloqan wəqitda qayta-qayta («keqə-keqilərdə») kərgən bir qüxnı bildüridu (qixta boluxi mumkin). Bu kəzqarax toqra bolsa muxu ayətlərdin biz «muhəbbətning azabliri»ni kərimiz. Sulaymandin ayrilix Xulamit üqün azablıq ix bolup, bu qüxnı kozoqap qıqardı. Biraq bu qüx yənıla Hudadin kəlgən ohxaydu, qünki təwəndiki 6-11-ayətlərdə, Sulaymanning uni toyoqa elip ketixkə kəlgənlik bilən əməlgə axurulidu. Bu qüxtin yənə xuni bilələymizki, Xulamit Galiliyədə turuwatqan məzgildə, Sulayman əzidin wəqitlik (qixta) ayriloqan wəqitda, qongqur oylinidu wə Yerusalemda uqraydiqan barlıq sinaklaroqa yüzlinixkə təyyar turidu. U Sulaymanoqa yatlıq boluxqa təyyar idi. Xühhisizki, u Sulayman bilən toy qilip, Yerusalemda turoqanda uni: «U pəqət «pəhixə ayal»dək Sulaymanning baylıqliri üqün uningoqa yatlıq boluqan, halas, degüqilərmu az bolmaydu. Qüxtə kərülgən «jesəkqilər» xundak gumanda boluqan kixilərgə wəkil boluxi mumkin. Lekin qüxtə u ularning əzığə boluqan gumanlirioqa pisənt qilmay, yənıla Sulaymannı izdəydu. 3- wə 4-ayəttə Xulamitning qüxidə tartqan dərdi kərünüdu: huddi u: «Yarimni tapay dəp xəhərni aylinay» deginidək, lekin nətijisi əksiqə bolup, uningoqa «xəhərni aylinidiqan» kəzətqilər uqrap qalidu (ibraniy tilida «tapti»). Bəlkim qüxidə ular Xulamitnin: «Nemixqa bu qız tün keqidə aylinidu? Pəhixə ayal ohxaydu» dəp gumanlanoqan boluxi mumkin (bundak ix ikkinqi kətim qüxidə yənə kərünüdu — 5-bab, 2-7-ayətlərdə).

Uni oyoqatmanglar, kozoqimanglar».□

Üqinqi hatirə: Ər-ayal bolup birlixix üstidiki oylinixlar {3:6-5:1} •••• Altinqi oylinix — Toyoqa səpər {3:6-3:11} •••• Yerusalem qizliri söz qilidu
 6 «Bu zadi kim, qəl-bayawandin keliwatқан? Is-tütək tüwrükliridək, Mürməkki həm məstiki bilən puritiloqan, Ətirpuruxning hərhil ipar-ənbərliri bilən puritiloqan?»□

Xulamit qizlaroqa jawab beridu

7 «Mana, uning təhtirawani,
 U Sulaymanning öziningdur;
 Ətrapida atmix palwan yürüdü,
 Ular İsraildiki baturlardındur.
 8 Ularning həmmisi öz kiliqi tutuqluq,
 Jəng kiliqqa tərbiyiləngənlərdur;
 Tünlərdiki wəswəsilərgə təyyar turup,
 Həmmisi öz kiliqini yanpixioqa asidu».□

Xulamit səzlrini dawam qilidu — Sulayman-ning toy keqisigə təyyarlioqan kariwiti

□ **3:5 «(5-ayət) xərhı»** — Xulamit muhəbbətning dərdini tetip baqqandin keyin, «muhəbbətning waqit-saiti»ning muhimlikini tehimu bilip yətti. □ **3:6 «(6-ayət) xərhı»** — bu ayət Sulaymanning Xulamitni yurti Galiliyədin toyoqa elip kelixini, yəni Sulayman uningoqa əwətkən təhtirawanoqa olturup, Yerusalemoqa səpər qiləanlikini kərsətsə kerək (7-ayətni kərüng). □ **3:8 «(7-8-ayət) xərhı»** — Sulayman Xulamitni Yerusalemoqa, yəni toyoqa bihətər elip kelix üqün, xu atmix ləxkirining muhəpizətqilikidə təhtirawan bilən kəlgən.

9 «Sulayman padixah ozi üqün alahidə bir xahənə sayiwənlik kariwat yasioqan; Liwandiki yaoqalardin yasioqan.

10 Uning tüwrükliri kümüxtin, Yölənqüki altundin, Selinqisi bolsa sösün rəhttin; Iqi muhəbbət bilən bezəlgən, Yerusalem kızliri tərpidin.

11 Qiqinglar, i Zion kızliri, Sulayman padixahqa qarap bekinglar, Toy boləqan künidə, Kəngli huxal boləqan künidə, Anisi uningəqə tajni kiygüzgən kiyapəttə uningəqə qarap bekinglar!»□

4

Yəttinçi oylinix — toy keqisi •••• Sulayman Xulamitka söz qilip uni mahtaydu

¹ «Mana, sən güzəl, sөyümlüküm!

□ **3:11 «(9-11-ayət) xərhi»** — Yəhudiylarning toyliri uyqurlaning toyioqə ohxap ketidu. Asasən 5 baskuqi bar: — (1) tohtam — adəttə yigitning əlqisi wə kızning ata-aniliri bilən tohtam tüzidu. Sulayman öz-əzigə əlqi bolup Xulamitning akiliri bilən tohtam qiləqan ohxaydu (4-oylinixni kərüng). (2) toyəqə səpər. Yigit ozi kızni toyəqə apirixqa kelidu. (3) nikaq murasimi (6- wə -12-oylinixni kərüng) (4) toy ziyapiti (bəzi waqitlarda bir həptigə sozulidu) (1- wə 2-oylinixni kərüng) (5) toy keqisi (3- wə 7-oylinixni kərüng) Bəzi alimlar, bu «kariwat»ni Sulaymanni kətüridioqan «təhtirawan» yaki «xahənə hərwa» dəp qaraydu. Biraq bizningqə bu təhtirawan yukirida bayan qilinəqan ibranıy tilidiki 9-ayəttiki «appiriyon» degən, sayiwənlik kariwatni kərsətsə kerək.

Mana, sən güzəl!
Qümpərdəng kəynidə kəzliring pahtəklərdək
ikən,

Qaqliring Gilead teoqi baqrida yatқан bir top
oqkilərdəktur.□

² Qixliring yengila yuyuluxtin qiqқан kirkiloğan
bir top qoylardək;

Ularining həmmisi qoxkezək tuoqanlardin,
Ular arisida heqbiri kəm əməstur.□

³ Ləwliring pərəng tal yiptək,

Gəpliring yekimliktur;

Qümbiling kəynidə qekiliring parqə anardur.

⁴ Boynung bolsa,

Qoralhana boluxқа təyyarlioğan Dawutning mu-
naridəktur,

Uning üstigə ming qalkan esikliktur;

Ularining həmmisi palwanlarning siparliridur.□

⁵ Ikki kəksüng huddi ikki maraldur,

Nilupər arisida ozukliniwatқан jərənning
qoxkezəkliridəktur;

□ **4:1 «Qümpərdəng kəynidə kəzliring pahtəklərdək ikən»**

— toy qilidioğan künidə qiz qümpərdə artidu. □ **4:2**

«Ular arisida heqbiri kəm əməstur» — yaki «ular
arisida heqbiri tuoqmastur». □ **4:4 «Qoralhana boluxқа**

təyyarlioğan Dawutning munaridəktur» — baxқа birhil

təjimi: «Pələmpəylik qilinoğan Dawutning munaridəktur».

«izahət» — kona zamanlarda «wətəndin ayriloğan ləxkərlər»

məlum xəhərgə yaki məmlikətkə qayil bolqanda, xu xəhərgə

boloğan sadikliğini bildürux üçün qalkanlirini xəhərnin sepil-

ida yaki munarlirida esip qoyatti («Əz.» 27:11ni körüng).

Xunga Sulaymanning bu sözliri: «Sening güzəllikin xundakki,

ming ləxkərnin qayilliqioğa, sadikliqioğa erixküdəktur» degən

mənidə. Yənə kelip bəkim Xulamitning boynioğa kəpligən

marjanlar esikliq boluxi mumkin. «Sipar» kiçik qalkandur.

⁶ Tang atkuqə,
 Kəlanggilər keqip yokiöuqə,
 Mən özümni murməkkə teoioqə,
 Məstiki dəngigə elip ketimən.□
⁷ Sən pütünləy güzəl, i səyümlüküm,
 Səndə heq daq yoktur».

Sulaymanning təklipi

⁸ «Liwandin mən bilən kəlgin, i jərəm,
 Mən bilən Liwandin kəlgin —
 Amanah qoqqisidin qara,
 Senir həm Hərmon qoqqiliridin,
 Yəni xirlar uwiliridin,
 Yilpizlarning taqliridin qara!»□ ■

Sulaymanning səzining dawami

⁹ «Sən kənglümni alamət səyündürdäng, i
 singlim, i jərəm,
 Kəzüngning bir ləp qilip qarixi bilən,
 Boynungdiki marjanning bir tal həlkisi bilən,

□ **4:6** «Tang atkuqə, kəlanggilər keqip yokiöuqə, mən özümni murməkkə teoioqə, məstiki dəngigə elip ketimən» — Sulayman bəlkim pütün keqi Xulamitning toluk bədinidin huzurlanmaqçi. □ **4:8** «(8-ayət) xərhi» — bəzi alimlar, bu sözlər jinsiy muhəbbətning yukiri pəllisini ipadiləydu, dəp qaraydu. Buning mumkinçiligi bar boləjini bilən, biz yənə bu sözləni Sulaymanning səyümlüki bilən billə öz padixahliqining kəng zemini wə həywigə Hərmon teqi (Pələstindiki əng egiz taq)ning əng egiz qoqqiliridin nəzər selixqa boləjan arzusini ipadiligən, dəp qaraymiz. Sulaymanning bu təklipi yawayi həywanlarning xu yərləni makan qiloqanliki tūpəylidin hətərlək ix bolidu, əlwəttə! ■ **4:8** Yuh. 17:24; Əf. 1:15-23

Kenglümni sөyündürdүng.

¹⁰ Sening muhəbbiting nemidegən güzəl,

I singlim, i jөрәм!

Sening muhəbbətliring xarabtin xunqə xerin!

Sening ətirliringning puriki hərқандақ tetitқudin pəyzidur!□

¹¹ Ləwliring, i jөрәм, hərə kənikidək temitidu,

Tiling astida bal wə süt bar;

Kiyim-keqəkliringning puriki Liwanning purikidur;□

¹² Sən peqətləngən bir baqдursən, i singlim, i jөрәм!

Etiklik bir bulaq, yepiklik bir fontandursən.□

¹³ Xahliring bolsa bir anarliқ «Erən baqқisi»dur;

Uningda қimmətlik mewilər,

Henə sumbul əsümlükliri bilən,□

¹⁴ Sumbullar wə iparlar,

□ **4:10 «Sening muhəbbiting nemidegən güzəl, i singlim, i jөрәм!»** — Sulayman Xulamitni «singlim» dəp qaqiridu (12-ayəttimu): — (1) kədimki zamandiki bəzi xeirlarda axiқ-məxuklar bir-birini «aka, singlim» dəp qaqiratti; (2) ot-tura xərқtiki bəzi jəmiyyətərdə mətiwər kixilər öz əmrigə almaқqi bolqan қizоqə jəmiyyətning yukiri təbikisidin orun aloquzux uқun yaki nikaқini tehimu «kapalətlik» қilix uқun uni awwal «singlim» dəp «beқiwalatti». □ **4:11 «Kiyim-keqəkliringning puriki Liwanning purikidur»** — «Liwanning puriki» ormanliқlarning hux puriki, əlwəttə. □ **4:12 «Sən peqətləngən bir baqдursən, i singlim, i jөрәм! Etiklik bir bulaq, yepiklik bir fontandursən»** — Sulaymanning Xulamitni mahtixi xuki, Xulamit əzini heqқандақ baxқа adəmgə bərməy, pəқət bolqusi ər uқun pak saқlap kəldi. □ **4:13 «Uningda қimmətlik mewilər, henə sumbul əsümlükliri bilən,...»** — ətirlər toqruluk: «sumbul» birhil huxpurақliқ əsümlük.

Kalamus wə kowzakdarqin,
Hərhil məstiki dərəhliri,
Murməkkə, muəttər bilən həmmə esil tetitqular
bar.□

¹⁵ Baqlarda bir fontan sən,
Hayatlik sulirini beridioan, Liwandin akidioan
bir bulaksən».□

¹⁶ «Oyoan, ximaldiki xamal;
Kəlgin, i jənubtiki xamal!
Mening beoim üstidin uqur otkəy;
Xuning bilən tetitkuliri sirtka purak qaqidu!
Səyümlüküm öz beoioa kirsun!
Əzining qimmətlik mewilirini yesun!»□

5

Xulamit Sulaymanoja jawab beridu

□ **4:14 «Sumbullar wə iparlar, kalamus wə kowzakdarqin, ... murməkkə, muəttər bilən...»** — ətirələr toqiruluk; «kalamus» birhil komuxka ohxaydioan əsümlüktin qikidu. «murməkkə» wə «kowzakdarqin» adətə məlum dərəhlərlərin qowzikidin elinidu. «Muəttər» birhil əsümlükning yopurmaqliridin elinidu. □ **4:15 «Liwandin akidioan bir bulaksən»** — yaki «Liwandin akidioan bir kuduksən». **«(9-15-ayət) xərhi»** — 11-15-ayətlərdə Sulayman səyümlükini qiraylik baqioja, həttə «Erən baqioisi» («Behix»)ning əzigə ohxitidu. U yənə Xulamitning pütin bədinidin huzurlanmaqçi ikənlikini bildüridu. □ **4:16 «(16-ayət) xərhi»** — Xulamit Sulaymanning deginidək əzini uningə toluq bərməqçi bolup, muhəbbətlixixkə təklip kilidu. «Ximal xamili» bolsa salkin, adənni yengilunduridu; «jənub xamili» bolsa adənni illitip rahət beridu. (Pələstin üçün «xərç xamili» qorkunqluk, həmmə nərsini kurutiwetidu).

¹ «Mən öz beoʻjimoʻja kirdim,
Mening singlim, mening jorəm;
Murməkkəmnini tetitkularim bilən yiqdim,
Hərə kənikimni həsilim bilən yedim;
Xarabimni sütlirim bilən iqtim».

«Dostlirim, yənglar!
Iqinglar, kənglünglər halioʻanqə iqinglar, i axik-
məxuklar!»□

*Ikkinchi qisim {5:2-8:14} ••• Ər-ayallik
muḥəbbəttiki yaxilixlar — muḥəbbətning
yengi ipadiliri ••• Tətinchi hatirə — Muḥəbbət
rət qilix toʻqrisidiki bir qūx — u toʻqruk
oylinixlar {5:2-6:9} ••• Səkkizinchi oylinix —
Xulamitni baskan qorkunqluk qūx {5:2-6:3} •••
Xulamit səz qilidu — uni kara basidu*

² «Mən uhlawatattim, birak kənglüm oyoʻqak idi:

—

— Səyümlükümning awazi!
Mana, u ixikni kəkiwatidu: —

□ **5:1 «Mən öz beoʻjimoʻja kirdim, ... murməkkəmnini tetitkularim bilən yiqdim, hərə kənikimni həsilim bilən yedim; xarabimni sütlirim bilən iqtim»** — Sulayman Xulamitning təkliptini qobul qilip uning bilən toluq muḥəbbətlxidü. **«Dostlirim, yənglar! Iqinglar, kənglünglər halioʻanqə iqinglar, i axik-məxuklar!»** — bu səzləni bəlkim Yerusalemlə kizlirningkidur. Ular (yaki toy qoldaxliri) axik-məxuklarning muḥəbbəttin ḥuzurlinixlirini toluq qollaydu. Ularning (Yerusalemlə kizlirining) qollixi bilən Hudaning hər bir ər-ayalning otturidiki muḥəbbətini, jümlidin jinsiy muḥəbbətini təstiklaydioʻanliki kərsitilidu; qünki u əzi bu ixlarni yaratkan.

— «Manga eqip bær, i singlim, i amrikim;
Mening pahtikim, mening oqubarsizim;
Qünki bexim xəbnəm bilən,
Qaqlirim keqidiki nəmlik bilən həl-həl bolup
kətti!»■

³ «Mən təxək kiyimlimni seliwətkən,
Qandakmu uni yənə kiyiwalay?
Mən putlimni yudum,
Qandakmu ularni yənə buloqay?»

⁴ Səyümlüküm qolini ixik təxükidin tıkti;
Mening iq-baqrilirim uningə təlmürüp kətti;

⁵ Səyümlükümgə eqixka qoptum;

Qollirimdin murmækki,
Barmaklimdin suyuq murmækki temidi,
Takakning tutquqliri üstigə temidi;

⁶ Səyümlükümgə aqtim;

Biraq səyümlüküm burulup, ketip qaloqanidi.

U söz qiloqanda rohim qikip kətkənidi;

Uni izdidim, biraq tapalmidim;

Uni qakirdim, biraq u jawab bərmidi;□

⁷ Xəhərnı aylinidıqan jesəqilər meni uqritip
meni urdi, meni yarilandurdi;

Sepillardiki kəzətgilər qümpərdəmni məndin
tartiwalıdı.

⁸ I Yerusalem kızlırı, səyümlükümni tapsanglar,

Uningə nemə dəysilər?

Uningə, səygining: «Mən muhəbbəttin

■ 5:2 Top. 5:3 □ 5:6 «U söz qiloqanda rohim qikip kətkənidi» — baxka birhil tərjimisi: «U burulup kətkəndə rohim qikip kətkənidi».

zəiplixip kəttim! — dedi, dənglar».[□]

Yerusalem qizliri Xulamitka səz qilidu

⁹ «Sening səyümlüküngning baxқа bir
səyümlüktin қандақ artuқ yeri bar,
I, ayallar arisidiki əng güzili?
Sening səyümlüküngning baxқа bir
səyümlüktin қандақ artuқ yeri bar? —
Sən bizgə xundaқ tapiloқanoқ?».

{Xulamit jawab beridu}

¹⁰ «Mening səyümlüküm ap'aқ wə parkirақ,
yürəklіk əzimət,

[□] **5:8 «(2-8-ayət) xərhi»** — Xulamit қара bаsқan bu qüxni kərgəndə Sulayman bilən allıқақан toy қилоан bolsa kerək. Uning qüxidə bolоan inkasi wə təkəzzasini 2:17də wə 4:1-3də hatiriləngən birinқи qüxidiki pozitsiyəsi bilən selixturоqanda tüptin ohximaydu. Bəlkim qüx Xulamitning һayatining əməliy əһwalini, yəni uning Sulayman bilən əməliy muһəbbitini əks əttürgən; qüxtə kərүngən bəzi ixlar, xübhısızki, Sulaymanın muһəbbitining, bolupmu jinsiy muһəbbət jəһəttə Xulamitқа bolоan tələplirini kərsitidu. U sөyginining muһəbbitigə yaki muһəbbitining tələplirigə anqə səzgür bolmaydioan bolup қaloan ohxaydu. Bu səzgürsizlik ularning muһəbbitigə intayin һəтərlik idi; Xulamitning qüxidə Sulayman ketidu. Xuning bilən Xulamit qüx kərүx bilən muһəbbətning қimmətlikini bilip yetip, ixlarni yaxılaydu. Yənə muһim bir ix diққitimizgə ərziyduki, qüxtə wə əməliy turmuxta, Sulayman (ərkək bolоqini bilən, padıxaһ bolоqini bilən, pəyoғəmbər bolоqini bilənmu) һəққақан Xulamitni «muһəbbət»kə zorlimaytti, bəlkі Xulamitning əzi bilən muһəbbətlixixini tələp қilatti. 7-ayəttə: Qüxidiki jesəқqilər uni pаһixə ayal dəp қariоaққа, uningоға xundaқ muamilə қilip, qümpərdini uningdin tartıwalidu.

On ming arisida tuoqdək kərünərliktur;□

11 Uning bexi sap altundindur,

Budur qaqliri atning yaylidək,

Taoq kaqisidək kara.

12 Uning kəzliri ekınlar boyidiki pahtəklərdək,

Süt bilən yuyuloqan,

Yarixikida qoyuloqan;□

13 Uning məngziliri bir təxtək puraklıq

əsuımlüktəktur;

Aynioqan yekimlik güllüktək;

Uning ləwliri nilupər,

Ular suyuq murməkkini temitidu;□

14 Uning kolliri altun turubilar,

Iqigə beril yaqutlar quyuloqan.

Qorsıki nəqixlik pil qixliridin yasalqan,

Kək yaqutlar bilən bezəlgən.

15 Uning putliri mərmər tüwrüklər,

Altun üstigə tikləngən.

Uning salapiti Liwanningkidək,

Kedir dərəhliridək kərkəm-həywətliktur.

16 Uning aqzi bəkmü xerindur;

Bərək, u pütünləy güzəldur;

Bu mening səyümlüküm, —

□ 5:10 «**Mening səyümlüküm ap'ak wə parkıraq, yürəklik əzimət,...**» — baxka birhil təjimi: «Səyümlükümning yüzining aq yeri ap'ak, kızil yeri kıpkızıl...». □ 5:12

«**Yarixikida qoyuloqan**» — yaki «yaqutlardək bezəkkə beki-tilgən». □ 5:13 «**Uning məngziliri bir təxtək puraklıq**

əsuımlüktəktur; aynioqan yekimlik güllüktək; uning ləwliri nilupər, ular suyuq murməkkini temitidu» — ayətnin ıbraniy tilini qüxinix səl təs, baxka təjimiliri uqrixi mumkin. Nemila bolmisun tetitku wə huxpuraklıq əsuımlük baqliri ottura xərktə intayin az idi, kımmətlik idi.

Bərhək, bu mening amrikim,
I Yerusalem qizliri!»□

6

Yerusalem qizliri sөzlөydu

¹ «Sening sөyümlüküng nəgə kətkəndu,
Kız-ayallar arisida əng güzəl boluquçi?
Sening sөyümlüküng kəyərgə burulup kətti?
Biz sən bilən billə uni izdəyli!»□

Xulamit ularoqa jawab beridu

² «Mening sөyümlüküm öz beoioqa qüxti,
Tetitku otyaxliklaroqa qüxti.
Baqlarda ozuklinixka,
Nilupərləni yioixka qüxti.
³ Mən mening sөyümlükümningkidurmən,
Wə sөyümlüküm meningkidur;

□ **5:16 «Uning aozı bəkmü xerındur»** — bu bəlkim gəp-sözlirining tatlıqlığını kərsitidu. «**(9-16-ayət) xərhi**» — Xulamit hazır baxqılarning aldidə sөyginini mahtaxtin həq tartınmaydu. U hazır «qoram taxta yoxurunon pahtək»tin kəp dadil bolup kətti! □ **6:1 «Sening sөyümlüküng nəgə kətkəndu, kız-ayallar arisida əng güzəl boluquçi? biz sən bilən billə uni izdəyli!»** — Yerusalem qizlirining 5:9-ayəttiki mazaq wə gumanliri pütünləy yökidi.

U öz padisini nilupərlər arisida baqıdu»□

Tokquzinqi oylinix — Sulaymanning Xulamitka qaytip kelixi — Xulamitni qayta mahtixi {6:4-6:9} •••• Sulayman Xulamitka söz qilidu

⁴ «Sən güzəl, i sөyümlüküm, Tirzah xəhiridək güzəl;

Yerusalemdek yekimlik,
Tuqlarni ketürgən bir qoxundək
həywətliktürsən;□

⁵ Ah, kəzliringni məndin kətküzgin!

Qünki ular mening üstümdin oqalib keliwatidu;
Qaqliring Gilead teqi baqrida yatқан bir top
oqkilərdəktur.

⁶ Qixliring yengila yuyuluxtin qikқан kırkiloqan
bir top qoylardək;
Ularning həmmisi qoxkezək tuoqanlardındur;

□ **6:3 «(2-3-ayət) xərhi»** — adəttə bu muhəbbət xeiridə «baq» Xulamitning bədinini yaki ularning muhəbbitining özini kərsitidu. Muxu yərdə «baq» Sulayman Xulamitka muhəbbitini kərsətməktə, uning bədinidin yənə huzurlanmaқта, dəp qaraymiz. Xulamitning Sulaymanning özigə baqlioqan muhəbbitigə ixənqi kamil: 2:16də u: «sөyümlüküm meningkidur, mən uningkidurmən» dəydu; hazır uningoqa nisbətən səyginining özigə əməs, bəlki özining uningoqa təwə boləqanlıqı əng muhim ixtur. **«U öz padisini nilupərlər arisida baqıdu»** — baxқа birhil tərjimisi: «u nilupər arisida ozuklinidu». Biraқ nemila bolmisun buning kəqmə mənisi tərjimimizningkidək bolidu — demək, Sulayman Xulamitning bədinidin huzurlanmaқта. □ **6:4 «Sən güzəl, i sөyümlüküm, Tirzah xəhiridək güzəl»** — Tirzah xəhiri intayin güzəl idi. Sulaymanning dəwrudin keyin u Israilning ximaliy padixahliқining waқitliқ paytəhti boldi («1Pad.» 15-bab).

Ular arisida heqbirini kəm əməstur;□

⁷ Qümbiling kəynidə qekiliring parqə anardur.

⁸ Atmix hanix, səksən kenizəkmu bar;

Kızlar sanaksız;□ ■

⁹ Birak mening pahtikim, oqubarsizim bolsa birdinbirdur;

Anisidin tuquloqanlar iqidə təngdaxsiz boluquci, Özini tuqquqining tallioqinidur.

Kızlar uni kərüp, uni bəhtlik dəp ataxti,

Hanixlar wə kenizəklərmi kərüp uni mah-taxti».□

Bəxinqi hatirə — Yezida dəm elix — Galiliyəgə qaytix {6:10-8:14} •••• Oninqi oylinix - ««Maḥanaim», yəni «ikki bargah» ussuli» {6:10-7:10} •••• {Yerusalem kızliri söz qilidu}

¹⁰ «Təng səhər jahanoqə qarioqandək, Aydək güzəl, aydingdək roxən, Illik kuyaxtək yoruk,

□ **6:6 «Ular arisida heqbirini kəm əməstur»** — yaki «ular arisida heqbirini tuqumastur». □ **6:8 «Atmix hanix, səksən kenizəkmu bar; kızlar sanaksız»** — «hanix»lar toluq ayal dərjisiyə, «kenizəklər» hərəmdiki «kiqik hotun» dərjisiyə, «kızlar» kəlgüsidiki kenizəklər idi. Bularning sanlirioqə qarioqanda

Sulayman padixahliqining dəslipidila Xulamitni öz əmrigə aloqanidi. Keyin uning 700 ayali, 300 keniziki boluqan («1Pad.» 11-babni kərüng). Biz bu ix üstidə «qoxumqə söz»imizdə tohtilimiz. ■ **6:8** 1Pad. 11:3 □ **6:9 «(4-9-ayət) xərhi»** —

Sulaymanning bu qetimki Xulamitni mahtioqan bəzi səzliri toy keqisidikigə ohxax boluqini bilən, yengidin qoxuloqan mahtaxliri tehimu küqlük. U yənə Xulamitni kədirləydu, tehimu mahtaydu. Sulaymanning uningə baqlioqan muhəbbiti uning «əlqəmğə yətkənliki»gə asaslanoqan əməs.

Tuolarni ketürgən qoxunlardək həywətlik boluqı kimdur?»□

Xulamit Yerusalem qızlırioğa söz qilidu

11 «Meoqizlar beoqioğa qüxtüm,
Jiloqidiki gül-giyahlarni körüxkə,
Üzüm telining bihlioqan-bihlimioqanlikini
körüxkə,
Anarlarning qeqəkligən-qeqəklimigənlikini
körüxkə;
12 Birak bilə-bilməy,
Jenim meni ketürüp,
Esil həlqimning jəng hərwiliri üstigə
qoyoqanikən».

Yerusalem qızlıri yənə Xulamitni mahtap söz qilidu

13 «Kaytkin, kaytkin, i Xulamit —

□ **6:10 «(10-ayət) xərhi»** — Xulamit hazır Sulaymanning muhəbbitining təsiridə ixənqkə toloqan, küqlük zat bolup qıqti. **«Tang səhər jahanoğa qarioqandək»** — baxqa birhil tərjimisi: «Tang səhərdək nurluq körüngən,...» □ **6:12 «(11-12-ayət) xərhi»** — Xulamit yənə kəmtərlik bilən bundak mahtaxlaroğa jawab beridu; u birdinla hanix boloqan bolsimu, uning öz həlqigə baqlioqan həriti burunkidəkla qongkurdur («mening esil həlqim», dəydu). U tuyuksiz səhralik qız Salahiyitidin hanixlik ornioğa qıqkanda heq adətlinəlmigən. Əksiqə, u xu ətigəndila «jiloqidiki gül-giyahlarni körüxkə, meoqizlar beoqioğa qüxkən» idi, qünki bular bəlkim uningə öz yurti Galiliyəni əslitidu. 12-ayətni ibraney tilida qüxinix bək təs, baxqa kəp tərjimiliri uqrixı mumkin. Uning mənisi bizningqə qandakla bolmisun uning tuyuksiz yukiri orunoğa ketürülüxi bilən baqliqtur.

Kaytkin, kaytkin, bizning sanga qariorumiz bardur!»

«Silər Xulamitning nemisigə qariorunglar bar?»

«“Ikki bargah” ussuloqa qüxkən waqtidikidək uningota qaraymiz!»□

7

Sulayman Xulamitqa söz qilidu •••• Xulamit Sulayman üqün «ikki bargah» ussulini oynaydu

¹ «I xahzadining kizi,

Kəxliringdə sening kədəmliring nemidegən güzəl!

Toloioqan yampaxliring gəhərlərdək,

Qewər hünərwən qolining hüniridur.□

² Kindiking yumulak bir kədəhtur;

Uning əbjəx xarabi kəm əməs;

□ **6:13 «Silər Xulamitning nemisigə qariorunglar bar?»** — bu sözlərni Xulamit eytidu. «**“ikki bargah” ussuloqa qüxkən waqtidikidək uningota qaraymiz!**» — bu sözlərni Yerusalem kizliri eytidu. «Ikki bargah» — İbraniy tilida «Maḥanaim» degən yəni kərsitixi mumkin. «Ikki bargah» ussul bəlkim muhəbbətni ipadiləydiqan bir ussul idi. İzahat: — Kiz muxu yərdə «Xulamit» (xulamlik kiz) dəp atilidu. U bəlkim Galiliyədiki «Xunəm» degən xəhərdin kəlgən. «Xunəm» keyin «xuləm» dəp ataloqan. «Xulamit» yaki «xulamlik» degənni baxka bir mənisi «Sulayman hanim»; yəni bir mənisi «kamil boluqi». Muxu yərdə u yənə mahtaxlarota kəmtərlik bilən jawab beridu. □ **7:1 «Kəxliringdə sening kədəmliring nemidegən güzəl!»** — yaki «kəxliringdə sening putliring nemidegən güzəl!».

Korsikning buqday dëwisidur,
 Ətrarioqa nilupərlər olixidu.□

³ Ikki kəksüng ikki maraldək, jərənning
 qoxkezikidur;

⁴ Boynung pil qixliridin yasaloqan munardur;
 Kəzliring Bat-Rabbim qowuqi boyidiki Həxbon
 kəlqəkliridək,

Burnung Dəməxkkə qaraydioqan Liwan munar-
 idəktur;

⁵ Üstüngdə bexing Karməl teqidək turidu;
 Bexingdiki ərümə qaqliring səsün rəngliktur,
 Padixah büdür qaqliringning məhbusidur.□

⁶ I səyginim, huzurlar üqün xunqə güzəl, xunqə
 yekimliktursən!

⁷ Sening boyung palma dərihidək,
 Kəksüng üzüm oqunqiliridəktur.□

⁸ Mən: — «Palma dərihi üstigə qikimən,
 Xahlirini tutup yamiximən;
 Kəksiliring dər wəqə üzüm tal oqunqiliridək,
 Burnungning puriki almildək, tanglayliringn-

□ **7:2 «Kindiking yumulak bir qədəktur»** — bəzi alim-
 lar «kindiking» degən söz jinsiy yolini, yaki tənning təwən
 qismini kərsitidu, dəp qaraydu. Undaq bolsa Xulamit Su-
 layman aldida yalingaq bolup ussul oynaydu. «...uning
 əbjəx xarabi kəm əməs;..» — «əbjəx xarab» Pələstində
 adəmi əng məst qilidioqan xarab hesablinatti. □ **7:5**
«Padixah büdür qaqliringning məhbusidur» — uluq Sulay-
 man padixah yezidiki bir qizqə «əsir boldi!» Muħəbbətning
 küqi zordur! □ **7:7 «Sening boyung palma dərihidək,**
kəksüng üzüm oqunqiliridəktur» — «palma dərihi»ning əzi
 ünümlük, həsulluk dərəh hesablinidu. Xulamit egiz boyluk wə
 zilwa, «həsulluk» dəp qaraloqan ohxaydu.

ing tæmi æng esil xarabdæktur...».[□]

Xulamit söz qilip, Sulaymanning gepini dawamlaxturidu
9

«...mening søyümlükümning gelidin silik øtüp, Læwlær, qixlardin teyilip qüxsun...! [□]

¹⁰ Mæn mening søyümlükümningkidurmæn, Uning tækazzasi manga qaritilidu».[□]

On birinçi oylinix — Xulamitning øz yurtini yoqlaxqa boloqan arzusi •••• {7:11-8:4} •••• Xulamit söz qilidu

¹¹ «I søyümlüküm, keløyli, Etizlarøqa qikayli;

[□] **7:8 «Palma dærihi østigæ qikimæn, xahlirini tutup yamiximæn; køksiliring dærwækø üzüm tal øqunqiliridæk...»** — palma dærihining hormilirini üzux yaki güllirini qanglaxturüp mewilik qilix üqün uningøqa yamixip qikixi keræk. Sulayman bu øhxitixta bækim ikkila mænisini køqmæ mænidæ ixlitidu. Hæzir Xulamit bilæn jinsiy munasiwæt øtküzüxkæ baxlaydu. **«...burnungning purikø almilardæk, tanglayliringning tæmi æng esil xarabdæktur...»** — «almilar» degønning baxqa birhil tærximisi «ørüklær». [□] **7:9 «...mening søyümlükümning gelidin silik øtüp, læwlær, qixlardin teyilip qüxsun...!»** — ibranüy tilida qüxinix bæk tæs, baxqa køp tærximiliri uqrixu mumkin. Lekin ømumiy mænisi enikki, Xulamit Sulaymanning «muhebbætlixøyli» degøn tælipigæ inkas kayturup, toluq købul qilidu. [□] **7:10 «(1-10-ayæt) xærhi»** — 9-10-ayættæ Xulamit Sulaymanning «muhebbætlixøyli» degøn tælipigæ inkas kayturup, toluq købul qilidu.

Yezilarda tünəp keləyli,□

12 Üzümzarlikka qikixka baldur orundin turayli,
Üzüm tallirining bihlioqan-bihlimioqanlikini,
Qeqəklarning eqiloqan-eqilmioqanlikini,
Anarlarning bərk urəqan-urmioqanlikini kərəyli;
Axu yərdə muhəbbətlirimni sanga
beoixlaymən.

13 Muhəbbətgüllər axu yərdə öz purikini puri-
tidu;
Ixiklirimiz üstidə hərhil esil mewə-qiwilər bar-
dur;
Yengi həm konimu bardur;
Sən üqün ularni toplap təyyarlidim, i
səyümlüküm!»□

8

Dawami — Xulamit səzini dawamlaxturidu

1 «Ah, apamning kəksini xorioqan inimdek bol-
sang'idi!

Seni talada uqritar bolsam, səyəttim,

□ 7:11 «I səyümlüküm, keləyli, Etizlarəqa qikayli; Yezi-
larda tünəp keləyli,...» — Xulamitning öz yurtini yənə
kərgüsi, xu yərdə Sulayman bilən dalada muhəbbətləxküsi bar
idi. 12-13-ayətnimu kəring. □ 7:13 «Muhəbbətgüllər axu

yərdə öz purikini puritidu» — «muhəbbətgül» degən gül jinsiy
muhəbbətni qozəydiyəqan birhil gül. «ixiklirimiz üstidə
hərhil esil mewə-qiwilər bardur, ...sən üqün ularni toplap
təyyarlidim, i səyümlüküm!» — Qanaanda (Pələstində)
həklər «ixik üsti»diki bir jaza üstidə hərhil mewə-qewilərnə
saklaydu.

Wə heqkim meni kəmsitməytti. □

² Mən seni yetəkləyttim,
Apangning öyigə elip kirəttim;
Sən munga təlim berəttim;
Mən sanga tetitku xarabidin iqküzəttim;
Anarlirimning xərbididin iqküzəttim. □

³ Uning sol qoli bexim astida bolatti,
Uning ong qoli meni silaytti!».

⁴ «Silərgə tapilaymənki, i Yerusalem qizliri —
«Uning waqit-saiti bolmiouqə,
Silər muhəbbətini oyoqatmanglar,
qozoqimanglar!» □

*On ikkinqi oylinix — Yezilaroqa, yəni Galiliyagə
boloqan səpər {8:5-8:7} ••• Xulamitning yur-*

□ **8:1 «Ah, apamning kəksini xoriqan inimdek bolsang'idi! Seni talada uqritar bolsam, səyəttim, wə heqkim meni kəmsitməytti»** — Pələstində aqa-ukining əzara amraklığını oquq ipadilixi, səyüxi normal əhwal. Axik-məxuxlarning xundak qilixi əyiblik dəp qaraloqəqə, Xulamit «Sulaymanni inimdek bolsidi!» dəp tiləydu. □ **8:2 «Sən munga təlim berəttim»** — Xulamit Sulaymanning danalığidin ortaklaşmaqçı. Yerusalemdiki ordida turoqanda Sulayman aldirax boləqəqə muxundak pürsət az bolatti. Apisining öyidə bolsa dəhlilər az bolidu. Ərning ayalıqə bilim, danalıqni axurux pürsitini yaritix məs'uliyiti bar. «Sən munga təlim berəttim» degənni baxka birhil tərjimişi: «Xu yərdə apam munga əgətkən». **«Mən sanga tetitku xarabidin iqküzəttim; anarlirimning xərbididin iqküzəttim»** — bəlkim Xulamitning apisi inisini emitkəndək (1-ayət), Sulaymanoqa əmqək saloqusi barlığını bildüridu. □ **8:4 «...silər muhəbbətini oyoqatmanglar, qozoqimanglar!»** — yaki «...uni baldur oyoqatqininglar, qozoqoqininglarning nemisi?!».

tidiki qizlar awwal sөzlөydu — uni tonumay qalidu

⁵ «Daladin qikiwatqan bu zadi kim?
Өz sөyümlükigə yөlinip?»

«Mən alma dərihi astida seni oyojatqanidim;
Axu yərdə apang toloqak yəp seni dunyaəqa
qikarəjanidi;
Axu yərdə seni tuoqquqi toloqak yəp seni
qikarəjanidi».□

Xulamit Sulaymanoqa sөz qilidu

⁶ «Meni kenglunggə mөhürdək,
Bilikinggə mөhürdək baskaysən;
Qünki muhəbbət өlümdək küqlüktur;

□ **8:5 Daladin qikiwatqan bu zadi kim? Өz sөyümlükigə yөlinip?»** — Xulamit əsliy toyoqa barəjan yol bilən kaytip kelidu. Ular Yerusalemdin yeriha xəhiridiki yol bilən qikip Iordan deryasi jiləjisini boylap qөл-bayawandin өtүp Xunəmgə kaytidu. Qөл-bayawanning issiki bilən u Sulaymanoqa yөlinip mangidu. U xunqə özgərgənki, yurttikilər uni tonumay qalidu. Xunga bu sөzlər Xulamitning yurtidiki qizlarning degini bolsa kerək. **«Mən alma dərihi astida seni oyojatqanidim; axu yərdə apang toloqak yəp seni dunyaəqa qikarəjanidi; axu yərdə seni tuoqquqi toloqak yəp seni qikarəjanidi»** — bu sөzlərnı Sulayman Xulamitka eytidu. Sulayman bəlkim birinqi ketim (padiqining kiyapitidə) dəl muxu alma dərihi astida Xulamitni uhlawatqan petidə uqratqanlikini əsləydu. Xu alma dərihi dəl Xulamitning apisi uni tuoqkan jay idi. «Mən alma dərihi astida seni oyojatqanidim» — Muxu «oyoqitix» həm uyqudin oyoqitixnimu, muhəbbətkə oyoqitixnimu kərsətsə kerək. Sulayman bilən Xulamit Xulamitning hayati baxlanəjan dəl xu jayda («alma dərihi astida) əzara təwəndiki əhdə (6-ayət) bilən baqlixidu.

Muhəbbətning kizōinixi təhtisaradək rəhimsiz;
 Uningdin qikqan ot uqkunliri,
 — Yahning dəhxətlik bir yalkunidir!□
 7 Kəp sular muhəbbətəni əqürəlməydu;
 Kəlkünlər uni oqərək qilalməydu;
 Birsı: «Əy-təəllukatlırimning həmmisini berip
 muhəbbətə eriximən» desə,
 Undaқта u adəm kixining nəziridin pütünləy
 qūxüp ketidu».■

*On üqinqi oylinix — Xulamitning yurtioqa,
 öyigə qayitip kelixi. Xulamit kiqik singlisi
 toqruluk ikki akisioqa səz qilidu {8:8-8:14}. ••••
 Xulamit ikki akisioqa səz qilidu*

8 «Bizning kiqik singlimiz bardur,
 Birak uning kəksi yoktur;
 Singlimizoqa əlqilər kəlgən künidə biz uning
 üqün nemə qilimiz?»□

Ikki akisi jawab beridu

□ **8:6 «Meni kənglūnggə mēhürdək, bilikinggə mēhürdək baskaysən..»** — xərhi: Padixah öz mēhüridin hēqqaqan ayrılməydu. Mēhürü bolsa adəttə altun-gəhərdin yasaloqan bolup, intayin kimmətlik nərsə idi. Hər bir nərsə üstigə mēhür baskanning mənisi «bu meningki» degən bolidu, əlwəttə. Xulamit əzining Sulaymandin hərgiz ayrılməslikini halaydu, əzini aləmgə: «mən Sulaymannikidurmən» dəp ispatlimaqqi bolidu. **«muhəbbət... Yahning dəhxətlik bir yalkunidir!»** — «Yah» — «Yahwəh», yəni Pərwərdigarning namining kışka xəkli. ■ **8:7** 1Kor. 13:8 □ **8:8 «(8-ayət) xərhi»** — Xulamit kiqik singlisi üqün ənsirəydu. U yatlık boluquqə qandak qilip uni pak saqlax kerək? Muxu soal toqruluk oylioqanda bəlkim əzining yaxlık waqitlirini əsləydu.

9 «Əgər u sepil bolsa,
Biz uningqa kümüx munar salimiz;
Əgər u ixik bolsa,
Biz uni kedir tahtaylar bilən qaplaymiz».□

Xulamit söz qilidu

10 «Əzüm bir sepildurmən,
Həm mening kəksilirim munarlardəktur;
Xunga mən uning kəz aldida hatirjəmlik tapqan
birsidək boldum».□

Xulamit sözini dawam qilidu

11 «Sulaymanning Baal-Hamonda üzümzari bar
idi,
Üzümzarini baqwənlərgə ijarigə bərdi;
Ularning həmmisi mewisi üqün ming tənggə
apirip berixi kerək idi;
12 Əzümning üzümzarim mana mening aldimda
turidu;

□ **8:9 «(9-ayət) xərhi»** — muxu ayəttə Xulamitning ikki akisi uning soaliqə (8-ayət) jawab beridu. Ularning singlisi özini asraydioqan, nomus qilidioqan qız bolsa («sepil bolsa»), undaқта akiliri uni mukapatlaydu. Biraқ əgər u nomusni saqlimaydioqan, hətərlik yoloqə çıqməqəi bolsa («ixik bolsa»), akiliri uni pəwqul'addə qoşdaydu. □ **8:10 «10-ayət xərhi»** — Xulamit dərwəxə «sepil» idi — bəxqilarning ezitkəlukliriqə toluk qidioquqilikə bar idi, u pütünləy nomusi bilən ötkənidi. Özini pak saqlioqəqə u Sulaymanning əhdisini qəbul qilixkə tolimu təyyar idi. U hazır bəlkim ikki akisi əsli əzigə yürgüzgən qəttik muamilining zərürlükini kərüp yetixi mumkin idi. U sayisiz üzümzarda ixligəndə «ezikturuluxning ehtimali» az idi; sayisi boləqan mewilik dərəhliri arisida ixligən bolsa, yaman niyətlilik adəm tərpidin ezikturulux ehtimali bar bolatti.

Uning ming tenggisi sanga bolsun, i Sulayman,
Xuningdæk ikki yüz tenggæ mewisini
bakquqilaroqa bolsun».□

Sulayman Xulamitqa söz qilidu

¹³ «Høy baqlarda turoquqi,
Hëmrahlar awazingni angliqusi bar;
Mangimu uni anglatquzoqaysän».□

Xulamit Sulaymanoqa söz qilidu

¹⁴ «I søyümlüküm, tez bolə,
Jərən yaki yax buoqidək bol,
Tetitkular taqliri üstidə yügürüp!»□

□ **8:12 «11-12-ayət xərhi»** — 11-12-ayət: bu ayətlərdə Xulamit özining Sulaymanoqa toluq mənsub ikənlikini təkitleydi. U özini Sulaymanoqa beoixliqan bir üzümzarqa ohxitidu. Sulayman-ning barliq üzümzarlirini bakquqilar özigə tegixlik in'amoqa erixidu, əlwəttə. Xuningoqa ohxax Xulamit həzir Sulaymandin ikki akisi üqün tegixlik in'am berixini soraydu. Qünki ular uni nomusqan kılıp toy kılıquqə uningdin həwər elip kəlgənidi. 12-ayət: «Özümning üzümzarim mana mening aldimda turidu» degən sözlər Xulamitning öz xəhsini Sulaymanoqa beoixliqini pütünləy ihtiyarən, pütünləy ərkinlik bilən boldi, dəp ipadiləydi həm təkitleydi. Ərkinlik mana muhəbbətning ayrılmas bir kışmidur. □ **8:13 «13-ayət xərhi»** — Xulamitning kona dostliri (həmrahlar) bəlkim uningdin nahxa eytixni tələp qilidu. Sulaymanningmu angliqusi kelidu. Xulamit nahxa eytip sirtka qikip, Sulaymanni təwəndikidək qakiridu. □ **8:14 «Tetitkular taqliri üstidə yügürüp!»** — yaki «Yetitku esümlük taqliri üstidə yügürüp!».

**Muq ddes Kalam (y ngi yezik)
The Holy Bible in the Uyghur language, written in
Pinyin script**

Copyright   2010 Mukeddes Kalam - Uyghur Bible Translation Committee

Language: Uyghur tili (Uyghur)

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution Share-Alike license 4.0.

You have permission to share and redistribute this Bible translation in any format and to make reasonable revisions and adaptations of this translation, provided that:

You include the above copyright and source information.

If you make any changes to the text, you must indicate that you did so in a way that makes it clear that the original licensor is not necessarily endorsing your changes.

If you redistribute this text, you must distribute your contributions under the same license as the original.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

Note that in addition to the rules above, revising and adapting God's Word involves a great responsibility to be true to God's Word. See Revelation 22:18-19.

2021-09-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

b6bd0959-14d2-5233-b340-6f210a8f13c5